

Współpraca polsko-niemiecka na pograniczu po 25 latach.

PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA

biuletyn niemiecki

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Numer 60, grudzień 2015

www.csm.org.pl

Julita Miłosz-Augustowska

Politolog i germanistka, stypendystka Fundacji im. Roberta Boscha i Atlantik Forum e.V., od 2004 r. związana z Urzędem Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego, w latach 2007–2013 dyrektor wydziału współpracy międzynarodowej; pracuje w Regionalnym Biurze Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego w Szczecinie.

Ćwierćwiecze współpracy polsko-niemieckiej skłania do podsumowania zysków i strat, ale jest też okazją do refleksji o kierunku tych działań w przyszłości. Obchody jubileuszu sprzyjają stworzeniu nowej wizji partnerstwa, może nawet przełomowej – jest na to gotowa Unia Europejska, która zmieniła się przez lata, dojrzały też wszystkie podmioty zainteresowane transgranicznym działaniem. Wizja rozwoju pogranicza, rozszerzona o kompleksową koncepcję jej wdrożenia na wielu poziomach, byłaby jakościową nowością. Czy jest jednak możliwa?

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

2

Koncepcje ostatniego ćwierćwiecza

Obchody 25. rocznicy podpisania Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17 czerwca 1991 r. przypadają na przyszły rok. Omawianej współpracy od samego początku towarzyszy potrzeba stworzenia wspólnej polsko-niemieckiej wizji rozwoju obszaru pogranicza. Wagę tego wyzwania dostrzegali przez lata autorzy licznych opracowań w tym zakresie.

Jednym z pierwszych zaleceń utworzonej na mocy traktatu Polsko-Niemieckiej Komisji Gospodarki Przestrzennej z 2 lipca 1992 r. była współpraca instytucji w sprawie sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego gmin, uzupełnionym rok później (24 czerwca 1993 r.) o szczebel regionalny i ponadregionalny oraz potrzeba wymiany informacji i obustronnych konsultacji podczas realizacji zamierzeń inwestycyjnych. Zarazem, jeszcze w 1991 r., rozpoczęto współpracę nad przygotowaniem atlasu *Podstawy gospodarki przestrzennej na pol-*

*sko-brandenburskim pograniczu*¹, w przedmowie którego zanotowano: „Atlas ten ma na celu traktowanie wspólnego obszaru w sposób jednolity, tzn. bez uwypuklania granicy, poszanowanie istniejących wartości kulturowych, społecznych, przyrodniczych i gospodarczych, wspólne ich kształtowanie i wyciąganie pierwszych wniosków na przyszłość”. Warto zwrócić uwagę na jeszcze jedno zdanie zapisane we wstępie do wydania z 5 maja 1997 r., podpisanym przez ówczesnego wojewodę szczecińskiego, gorzowskiego, zielonogórskiego i ministra ochrony przyrody i gospodarki przestrzennej Brandenburgii: „To wspólne dzieło powinno nas chronić przed wydawaniem błędnych decyzji – poprzez uświadomienie sobie punktu widzenia partnera po drugiej stronie granicy”.

Powyższe wydanie stanowiło inspirację dla działań Wspólnej Komisji Ochrony Środowiska Meklemburgii Pomorza-Przedniego i Województwa Szczecińskiego. W efekcie w kwietniu 1999 r., dwa lata po ukazaniu się drukiem pierwszego atlasu, zaprezentowano opracowanie *Podstawy zagospodarowania przestrzennego wzdłuż granicy pomiędzy Meklemburgią-Pomorzem Przed-*

¹ Atlas wydany przez Arcus Planung+Beratung Planungsgesellschaft mbH Cottbus w 1997 r.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

3

nim a Rzeczpospolitą. Autorzy widzieli efekty swoich wysiłków jako: „Ciekawą i wskazującą przyszłość podstawę uzgodnionego przekształcenia regionu granicznego, która powinna przyczynić się do budzenia zaufania i budowy niezawodności po obu stronach granicy, a tym samym wysyłania nowych impulsów na rzecz rozwoju niemiecko-polskiej przestrzeni granicznej”².

Oba te opracowania stanowią pionierską próbę zapoznania kraju sąsiedzkiego z uwarunkowaniami planowania przestrzennego po drugiej stronie granicy. Traktat z 1991 r., który w obszarze współpracy przygranicznej podkreślił duże znaczenie współpracy partnerskiej między regionami, miastami, gminami oraz innymi jednostkami terytorialnymi, w sposób szczególny zaakcentował też konieczność uzgadniania polityki poszczególnych państw w dziedzinie gospodarki przestrzennej poprzez jej realizację na wszystkich szczeblach planowania przestrzennego. W tym sensie przystąpienie do opracowania obu wydawnictw stanowiło jedną z pierwszych realizacji postanowień traktatu i zaleceń komisji międzyrządowej. Mimo braku jednolitego

systemowego wsparcia, fluktuacji kadr, zmieniających się zadań publicznych i podmiotów je wdrażających ten obszar rozwoju stosunków transgranicznych cechuje największa konsekwencja. W efekcie kolejne lata obfitowały w próby stworzenia modelu rozwoju polsko-niemieckiego pogranicza. Jedne z najważniejszych problemów, które napotykali ich autorzy, to:

- zdefiniowanie regionu przygranicznego,
- trudność uzgodnienia priorytetów wewnątrz krajowych,
- trudność uzgodnienia wspólnych polsko-niemieckich priorytetów,
- bariery mentalne i kulturowe,
- asymetria w rozwoju społeczno-gospodarczym,
- oparcie prac nad koncepcjami na pojedynczych osobach lub instytucjach.

Poniższa tabela prezentuje przegląd opracowań poświęconych rozwojowi przestrzennemu polsko-niemieckiego pogranicza:

² Opracowanie wydane przez Ministerstwo Pracy i Budownictwa Meklemburgii-Pomorza Przedniego w Schwerinie w 1999 r.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

4

Tytuł	Zleceniodawca / Wydawca	Rok i miejsce wydania
<i>Studium kierunkowe zagospodarowania przestrzennego wzdłuż granicy polsko-niemieckiej</i>	Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, PLANCO Consulting GmbH, w partnerstwie z Ministerstwem Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa RP	Warszawa, Essen 1995
<i>Podstawy gospodarki przestrzennej na polsko-brandenburskim pograniczu</i>	Ministerstwo Ochrony Przyrody i Gospodarki Przestrzennej Brandenburgii	Cottbus 1997
<i>Podstawy zagospodarowania przestrzennego wzdłuż granicy pomiędzy Meklemburgią Pomorzem-Przednim a Rzeczpospolitą</i>	Ministerstwo Pracy i Budownictwa Meklemburgii-Pomorza Przedniego	Schwerin 1999
<i>Aktualizacja studium kierunkowego zagospodarowania przestrzennego obszaru wzdłuż granicy polsko-niemieckiej</i>	Urząd Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast (Warszawa), Federalne Ministerstwo Komunikacji, Budownictwa i Mieszkalnictwa (Berlin)	Warszawa, Drezno 2002
<i>Studium kierunkowe obszaru wzdłuż granicy polsko-niemieckiej</i>	Na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury RP zrealizowane przez Polską Akademię Nauk	Warszawa 2005
<i>Prewencyjna ochrona przeciwpowodziowa w dorzeczu Odry – transnarodowy program działań w zakresie gospodarki przestrzennej i wodnej</i>	Wspólny Wydział Planowania Krajów Związkowych Berlina i Brandenburgii	Poczdám 2006, Wrocław 2008

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
 | Julita Miłoś-Augustowska

5 ●

<i>Polsko-niemiecki system informacji przestrzennej D-P PLIS</i>	Polsko-Niemiecka Komisja Międzyrządowa do Spraw Współpracy Regionalnej i Przygranicznej Komitet ds. Gospodarki Przestrzennej	2008
<i>Polsko-niemiecki obszar rozwoju Odra-Nysa (DPERON)</i>	Kommunalgemeinschaft Pomerania e. V., Euroregion Pro Europa Viadrina, Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr	Drezno, Gorzów, Poczdam 2008
<i>Mapa zamierzeń inwestycyjnych polskiego obszaru pogranicza położonego wzdłuż granicy polsko-niemieckiej</i>	Ministerstwo Infrastruktury RP	Szczecin 2009
<i>Rozwój ponadregionalnej infrastruktury transportowej w obszarze Partnerstwa Odry</i>	Polsko-Niemiecka Komisja Międzyrządowa do Spraw Współpracy Regionalnej i Przygranicznej Komitet ds. Gospodarki Przestrzennej	2010
<i>Mapa zamierzeń inwestycyjnych w niemieckiej części polsko-niemieckiego obszaru pogranicza</i>	Federalny Instytut ds. Badań Budownictwa, Miast i Przestrzeni przy Federalnym Urzędzie ds. Budownictwa i Rozwoju Przestrzennego	2011
<i>Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec</i>	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, województwo zachodniopomorskie, województwo lubuskie, województwo dolnośląskie	2013
<i>Priorytety rozwoju polskiej części Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina</i>	Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego	Szczecin 2011
<i>Koncepcja rozwoju Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina</i>	Ministerstwo Energii, Infrastruktury i Rozwoju Regionalnego Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Wspólny Wydział Planowania Berlina i Brandenburgii, Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego	Szczecin, Poczdam 2015

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.**PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA**

| Julita Miłosz-Augustowska

6

Rozwojowi stosunków na pograniczu towarzyszyły także publikacje politycznych koncepcji, stworzonych przez stronę niemiecką na początku lat 90., np.: *Europeizacja obszaru Odry-Nysy*³ w 1990 r., *Koncepcja wspierania regionu Odry* (tzw. Plan Stolpego)⁴ z 1991 r. oraz dwa z roku 1992 – *Polsko-niemiecka współpraca przygraniczna*⁵ i *Pogranicze niemiecko-polskie jako problem polityki regionalnej* (tzw. Plan Willersa)⁶. Jedną z pierwszych prób wspólnej koncepcji była wizja Regionu Odry (późniejsze Partnerstwo Odra), ogłoszona w 2006 r. przez Senat Berlina i województwo zachodniopomorskie.

Jak już wspomniałam, rok jubileuszowy skłania do podsumowań nawet te instytucje, które nie mogą pochwalić się dużym stażem w zakresie współpracy polsko-niemieckiej. Do określenia jej wizji przyszłości kluczowa jest zaś odpowiednia diagnoza punktu, w jakim dziś znalazła się omawiana koope-

racja. Mówiąc o 25 latach współpracy na pograniczu, trudno znaleźć wspólny mianownik, co wynika z mnogości instytucji i organizacji angażujących się w sprawy polsko-niemieckie, tak różnych, jeśli chodzi o strukturę, zadania oraz możliwości finansowe. Wśród tych podmiotów możemy wyróżnić organizacje dysponujące od początku czytelną strukturą i pewnym (co nie musi oznaczać wystarczającym) zapleczem finansowym (takie jak Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży czy struktury euro-regionów). Następnie będą to instytucje samorządowe, których rola, potrzeby i możliwości finansowe zostały poważnie wzmocnione po polskiej reformie samorządowej w 1999 r. i w wyniku procesu integracji europejskiej. Do grupy aktywnych aktorów na pograniczu należą też organizacje pozarządowe, dla których ostatnie 25 lat to okres zmierzający do trwałej profesjonalizacji struktur i kompetentnego realizowania zadań.

Mówiąc o współpracy administracji i sektora pozarządowego na pograniczu, nie można jednak pominąć roli, jaką we współpracy transgranicznej odegrały służby rządowe – to do ich zadań według prawodawstwa polskiego należy bowiem prowadzenie współpracy polsko-niemieckiej (w Niemczech współpraca transgraniczna traktowa-

³ *Europäisierung der Oder-Neisse-Gebiete*, Hartmut Koschyk, Berlin 1990.

⁴ *Förderkonzept Oderraum*, Klaus-Dieter Kühbacher, Elmar Pieroth, Berlin 1991.

⁵ *Deutsch-polnische grenzübergreifende Zusammenarbeit*, Victor von Malchus, Hannover 1992.

⁶ *Die deutsch-polnischen Grenzgebiete als regionalpolitisches Problem*, Michael Göbel, Günter Wilke, Dieter Willers, Barbara Wondras, Kerstin Handrack, Berlin 1992.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

7

na jako sąsiadka jest także kompetencją krajów związkowych). Warunki ramowe dla dzisiejszej współpracy terenów przygranicznych Polski i Niemiec niewątpliwie są efektem wieloletnich negocjacji umów międzyrządowych, np. o transgranicznym ratownictwie medycznym (umowa podpisana w 2013 r.), choć czasem – jak to może mieć miejsce w przypadku umowy o wspólnej poprawie sytuacji na drogach wodnych pogranicza polsko-niemieckiego (ochrona przeciwpowodziowa, warunki przepływu i żeglugi), podpisanej w 2015 r. i do tej pory nieratyfikowanej – trudno znaleźć wyjaśnienie, dlaczego ustanowienie pewnych regulacji trwa tak długo. Niewątpliwie jednak jedną z najważniejszych inwestycji rządowych obu krajów, bo mającą codzienny wpływ na życie mieszkańców tego regionu, jest Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy Służb Granicznych Policyjnych i Celnych w Świecku, w którym całodobową służbę pełni 44 niemieckich funkcjonariuszy (Policji Federalnej, Policji Brandenburgii, Policji Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Policji Saksonii, Służby Celnej) oraz 25 polskich funkcjonariuszy Straży Granicznej, Policji i Służby Celnej. Centrum, realizujące rocznie około 4 tys. zapytań, do niedawna postrzegane przez mieszkańców głównie jako instytucja wspomagająca walkę z przestępczością na

pograniczu (kradzież mienia, maszyn rolniczych, sprzętu gospodarstwa domowego), bierze także aktywny udział w przeciwdziałaniu przemytowi narkotyków, a w obliczu dzisiejszych zagrożeń w Europie staje się jedną z istotniejszych instytucji europejskich monitorujących informacje o osobach podejrzanych o udział w grupach terrorystycznych.

Podsumowując, doświadczenia każdej z tych grup ewoluowały, stwarzając zarówno możliwości dalszego rozwoju współpracy polsko-niemieckiej, jak i bariery. Dziś np. organizacje funkcjonujące na podstawie systemowego i stabilnego wieloletniego wsparcia często stają się niewolnikami własnego sukcesu. Jako ikony pojednania polsko-niemieckiego nie mają szansy, by rozszerzać działalność w kierunku transferu dobrych doświadczeń z granicy polsko-niemieckiej na innych granicach Europy. Jeśli nawet podejmują takie starania – w ramach okazjonalnej współpracy z partnerami z krajów Partnerstwa Wschodniego – są to pojedyncze projekty. Co więcej, finansowane ze źródeł rządowych lub samorządowych boleśnie odczuwają momenty stagnacji gospodarczej, co na powrót stawia je przed wyzwaniem zmiany profilu działalności.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.

PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA

| Julita Miłosz-Augustowska

8

Współpracę sektora pozarządowego na pograniczu można dziś określić jako dojrzałą i profesjonalną, mimo permanentnie dość niestabilnych warunków, w których jest prowadzona. Dotyczy to z jednej strony przewidzianego na okresy budżetowe wsparcia publicznego, ale też drenażu kadr, które w związku z rozwojem administracji samorządowej zostały zassane do licznych urzędów i instytucji. Pogranicze obfituje jednak w inicjatywy oddolne, zbliżające oba społeczeństwa – moglibyśmy je określić jako działania hobbystyczne, również z powodu wolontariackiego zaangażowania ich liderów. Dla wielu innych zachętą do działania w sferze transgranicznej są dedykowane tej współpracy fundusze (ten profil aktywności cechuje akcyjność, niewiele z tych partnerstw, mimo nawiązanych dobrych kontaktów, jest kontynuowana po wygaśnięciu finansowania). Wysoce profesjonalnych podmiotów pozarządowych, które mogłyby przejąć wiele z zadań transgranicznych wykonywanych dziś przez administrację publiczną, po obu stronach jest jednak niewiele. Ponadto w sposobie podejścia społeczeństwa obywatelskiego do współpracy w Polsce i w Niemczech widoczna jest różnica. Polskie i niemieckie instytucje samorządowe każdego szczebla, tzn. gminne, powiatowe i regionalne, pokonały przez ostatnie 25 lat ogromny dystans,

który można określić jako drogę od partnerstwa uroczystego do praktycznego. Samorządy są tradycyjnie największym beneficjentem funduszy kierowanych na obszar pogranicza polsko-niemieckiego. Kamienie milowe tej współpracy to:

- polska reforma samorządowa z 1 stycznia 1999 r., będąca początkiem procesu budowania świadomości terytorialnej, w tym także transgranicznej (niemieckie reformy samorządowe, jak chociażby ta uchwalona w Meklemburgii-Pomorzu Przednim w 2010 r., nie miały żadnego wpływu na jakość stosunków transgranicznych),
- wejście Polski do Unii Europejskiej w 2004 r., przystąpienie do porozumienia z Schengen (2007) i otwarcie niemieckiego rynku pracy (2011), skutkujące odblokowaniem barier w sferze swobodnego przepływu kapitału, towarów, usług i osób,
- rozwój technologii upowszechniających digitalizację, informatyzację i coraz większą dostępność do danych statystycznych i administracyjnych po obu stronach,
- europejska polityka terytorializacji, będąca próbą funkcjonalnego i wielopoziomowego podejścia do kwestii zarządzania.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłosz-Augustowska

9

Spora liczba wymienionych wcześniej opracowań stanowiła istotny wkład w próbę integracji pogranicza, jednak niewiele z zaprezentowanych w nich koncepcji współpracy polsko-niemieckiej doczekało się etapu realizacji. Stało się tak głównie wskutek wyczerpania środków finansowych lub w wyniku sformułowania założeń kooperacji tylko dla jednej części pogranicza. Ekspertki podkreślają, że opracowania, których założeniem było zdefiniowanie koncepcji rozwoju pogranicza polsko-niemieckiego, w dużej mierze ograniczały się do analizy aktualnych dokumentów strategicznych po obu stronach Odry i próby sformułowania na tej podstawie wspólnych priorytetów.

W takim podejściu brakowało zaś dwóch istotnych elementów: wizji i programu wdrażania.

Wizja i program jej wdrażania

Próba sformułowania wizji jest zadaniem trudnym. Ci, którzy się tego podejmują, narażają się na komentarze: „Ten kto ma wizję, powinien udać się do lekarza!”⁷. Ale

⁷ Słowa byłego kanclerza Niemiec Helmuta Schmidta.

Michael Kurzwelley, którego można nazwać artystą-konstruktorem rzeczywistości, uważa inaczej: „Wizje to coś oczywistego w życiu człowieka. Wyznaczamy jakąś ideę w przyszłości i tym samym rodzi się wizja. Wizje, których nie da się napęłnić życiem, to utopie, marzenia o lepszym świecie”. Michael Kurzwelley jest wynalazcą koncepcji *Stubfurt* i *Nowa Amerika*⁸. To jego próba wypełnienia wizji życiem. Sam mówi: „Kiedy w 1999 rozkręcałem *Stubfurt*, wielu uważało mnie za wariata i naiwnego marzyciela. Dzisiaj nawet politycy mówią już o Europejskim dwumieście Słubice-Frankfurt nad Odrą, a wspólna linia autobusowa łączy oba miasta”.

Podstawowy problem przy tworzeniu wizji polega jednak na trudnej sztuce przepowiedania przyszłości. Czasem może więc bezlistnie obnażać naiwność jej autorów – przy powołaniu w 2006 r. Regionu Odry⁹ ogłoszono:

⁸ „im Land der Migranten | Nowa Amerika | w krainie migrantów” [nowa-amerika.eu](https://www.nowa-amerika.eu) facebook.com/nowaamerikamigrant i „Azyl w Słubfurcie” [slubfurt.net](https://www.slubfurt.net) facebook.com/gesangderkulturen.

⁹ Idea przekształcona następnie w Partnerstwo Odra – nieformalną współpracę administracji ośmiu regionów Krajów Związkowych Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Brandenburgii, Berlina i Saksonii oraz polskich województw zachodniopomorskiego, lubuskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

10 ●

szo, że dąży się: „by w 2020 r. w naszym regionie mieszkało doskonale rozumiejące się dwujęzyczne społeczeństwo, by nauka i gospodarka wdrażały nowoczesne technologie, a ponad dzisiejszą granicą istniała świetnie rozwinięta infrastruktura transportowa z Berlinem jako ponadregionalnym węzłem komunikacyjnym”. Zawężenie zaś współpracy Regionu Odry do działań administracji i brak programu wdrażania wizji skutkuje dziś stagnacją sieci współpracy ośmiu regionów, mimo dobrze rozrośniętej sieci współpracy instytucji publicznych.

Kryzys finansowy, który dotknął państwa Unii Europejskiej w połowie 2007 r., ponownie zwrócił uwagę polityków na potencjał, jaki może być ulokowany w regionach granicznych, co powinno być ważnym fundamentem dla próby stworzenia nowej wizji rozwoju. Perspektywa lepszego wykorzystania tych zasobów w postaci wspólnych usług komunikacyjnych, zamówień publicznych, zwiększenia dostępności do centrów usług, tzw. *cross-investments*, czyli inwestycji o oddziaływaniu transgranicznym, powodowała położenie ogromnego nacisku na szczebel europejski w celu wsparcia kolejnych, poza Europejskim Ugrupowaniem Współpracy Terytorialnej, instrumentów współpracy. Wydaje się zatem, że wizja musi dziś jeszcze bardziej

opierać się na wiarygodnych i realnych podstawach, aby mogła zostać wdrożona. Deklaracja budapeszteńska¹⁰ (z 10 grudnia 2010 r.), będąca wynikiem konferencji europejskich transgranicznych sieci współpracy, definiowała konieczność tworzenia sieci współpracy – podkreślono w niej, że bez wspólnych, sprawnych, silnych i reprezentatywnych kontaktów sieciowych różnych skali nie uda się przyspieszyć rozwoju współpracy terytorialnej w kontekście transgranicznym. Andreas Kiefer, Sekretarz Generalny Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy, zauważa, że w stosunkach transgranicznych nie ma alternatywy dla szerokiego udziału instytucji różnego szczebla: „W tym przypadku hierarchiczne sterowanie po prostu albo nie jest możliwe, albo nie przynosi efektu. Współpraca transgraniczna wymaga mnóstwa aktorów – nie tylko lokalnych i regionalnych instytucji publicznych, lecz także włączenia sektora prywatnego, społeczeństwa obywatelskiego, instytucji krajowych, szkół wyższych, etc. Pociąga to za sobą konieczność podejmowania opartych na woli, zdecentralizowanych decyzji będą-

¹⁰ Pełny tekst dostępny na: espaces-transfrontaliers.org/fileadmin/user_upload/documents/Documents_MOT/Europe/Budapest_declaration.pdf.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłoś-Augustowska

11

nych wynikiem dyskusji i negocjacji, a także zobowiązań, których realizacja jest akceptowana przez inne poziomy¹¹.

Jak podkreślają eksperci Banku Światowego, istnieją co najmniej trzy powody, dla których warto wykorzystać koncentrację i bliskość geograficzną:

- 1] udział w rozwoju lokalnego rynku, a w konsekwencji wyspecjalizowanie się w konkretnych produktach lub usługach;
- 2] dopasowanie – zarówno do potrzeb klientów, jak i możliwości rynku pracy;
- 3] uczenie się, czyli przyspieszenie dystrybucji wiedzy i doświadczeń w regionie¹².

Kryzys finansowy wymusił na instytucjach publicznych nowy duch pragmatyzmu i skłonił je do szukania rozwiązań wspólnych lokalnych problemów w dziedzinach

takich jak: system transportu publicznego, rozwój sieci wodociągowej, wspólna gospodarka odpadowa, planowanie przestrzenne, ochrona środowiska, bezpieczeństwo publiczne czy ochrona zdrowia. Przypadek granicy polsko-niemieckiej stanowi w tym kontekście jeden z trudniejszych *casusów*, o czym świadczą pojedyncze tylko wspólne inwestycje Frankfurtu nad Odrą i Słubic (uruchomiony w marcu 2015 r. wspólny ciepłociąg i transgraniczna zintegrowana trasa autobusowa, działająca od 2012 r.) czy Gubina i Guben (wspólna oczyszczalnia ścieków uruchomiona w 1998 r.).

Regiony graniczne stanowią około 40% terytorium Unii Europejskiej. Ten ogromny potencjał generuje rozliczne inicjatywy wspierające w sposób profesjonalny i naukowy działania współpracy transgranicznej, których celem jest nie tylko ułatwianie współpracy lokalnej i przekazywanie rzetelnej wiedzy dla mieszkańców, lecz także zabieganie o niezbędną uwagę decydentów i odpowiednie instrumenty wsparcia na poziomie UE. Podczas gdy cała Europa Zachodnia dysponuje sformalizowanymi sieciami współpracy, granica polsko-niemiecka jest na tej mapie partnerstw stosunkowo słabo zagospodarowana.

¹¹ Z wystąpienia w Berlinie w 2012 r. podczas konferencji *Grenzüberschreitende Zusammenarbeit mit deutscher Beteiligung*, dokumentacja konferencji przygotowana przez Euro-Institut Kehl/Strasbourg, str. 11.

¹² Raport Banku Światowego 2009 *Reshaping economic geography* (nr 43738), wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2008/12/03/000333038_20081203234958/Rendered/PDF/437380REVISED01BLIC1097808213760720.pdf, str. 129.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłosz-Augustowska

12

Do najlepszych przykładów koalicji instytucji należy tu zaliczyć francuskie porozumienie instytucji krajowych, lokalnych i badawczych *Mission Opérationnelle Transfrontalière* (MOT) czy utworzony na jego wzór w Budapeszcie w 2009 r. *The Central European Service for Cross-border Initiatives* (CESCI). Współpracę Irlandii i Irlandii Północnej wspiera od lat Centre for Cross-Border Studies, gdzie z zaangażowaniem działa również portal borderpeople.info, informujący mieszkańców o podstawowych ułatwieniach i usługach w ruchu granicznym. Inicjatywy regionów granicznych zrzeszają się też w europejskie sieci współpracy, wśród których należy wymienić *Association of European Border Regions* (AEBR), *The Transfrontier Euro-Institut Network* (TEIN), założony przez Euro-Institut z niemieckiego Kehl, czy *Initiativkreis Metropolitane Grenzregionen* z siedzibą w Saarbrücken. Poziom globalny również ma swoje przedstawicielstwa i sieci współpracy, ponieważ fenomen współpracy transgranicznej nie dotyczy tylko Europy. Do najważniejszych aktorów należą tu *Borders in Globalization* (BIG) – sieć współpracy jednostek badawczych z Europy, Azji, USA i Kanady – oraz *Association for Borderlands Studies* (ABS) – stowarzyszenie założone w 1974 r. przez polskiego borderologa Zbigniewa Kruszewskiego

z University of Texas w El Paso. Prof. Kruszewski, uczestniczący regularnie w sympozjach organizowanych przez ABS, uważa, że potencjał dzielenia się wiedzą i doświadczeniami regionów granicznych jest ogromny, ale mało dotychczas wykorzystany. „W gruncie rzeczy doświadczenia transgraniczne na całym świecie przebiegają według podobnych schematów” – prawie wszystkie regiony graniczne Europy są usytuowane peryferyjnie, charakteryzują się niskim poziomem innowacji i konkurencji, dominują na nich obszary wiejskie, tradycyjne usługi i sektory. W sferze rynku pracy największym pracodawcą jest sektor publiczny, sektor małych i średnich przedsiębiorstw charakteryzuje się słabą kondycją. W swoim profilu działalności instytucje usytuowane na pograniczu są z reguły odwrócone od granicy, około 70% mieszkańców tych obszarów nie ma świadomości, że współpraca transgraniczna wspierana jest ze środków unijnych. Zdecydowana większość mieszkańców regionów przygranicznych, w tym urzędników i przedsiębiorców, nie potrafi określić żadnych potrzeb rozwoju kontaktów transgranicznych, mimo że na co dzień korzysta z usług i infrastruktury transgranicznej.

Opracowania typowych powszechnych schematów współpracy transgranicznej

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

13 ●

w Europie podjął się Euro-Institut założony w 1993 r. w Kehl/Strasbourg na granicy francusko-niemiecko-szwajcarskiej. Po analizie potrzeb podmiotów realizujących współpracę na pograniczu (w zakresie specyficznego szkolenia, doradztwa i wsparcia) w 2010 r. powołał on do życia tzw. sieć współpracy – 14 partnerów z ośmiu regionów granicznych – pod nazwą *The Transfrontier Euro-Institut Network* (TEIN). Pogranicze polsko-niemieckie w sieci reprezentuje Centrum Kompetencji EUWT B/ORDERS IN MOTION Uniwersytetu Viadrina. Grupa przestudiowała warunki współpracy transgranicznej i sformułowała rekomendacje w sprawie działań transgranicznych, a dotyczyły one:

- 1] przygotowania klarownej koncepcji;
- 2] konieczności moderacji i wsparcia dla prowadzenia planowanych działań;
- 3] przygotowania realnego programu wdrożenia.

Powstanie narzędzia, nazwanego z języka angielskiego *Professionalizing Actors of Transfrontier Cooperation*¹³, autorzy argumentują koniecznością zastosowania na obszarze pogranicza innych niż tylko bazujących na wiedzy i umiejętnościach technik

współpracy. Zwracają przy tym uwagę, że oprócz podstawowych kompetencji z zakresu zarządzania projektami niezbędne jest tu wykorzystanie zasad zarządzania międzykulturowego, czyli takiego, w którym ludzie z różnych kultur rozumieją się w ten sam sposób. Opracowanie przygotowano z myślą o osobach zajmujących się profesjonalnie realizacją projektów (menedżerach, trenerach międzykulturowych, przedstawicielach lokalnych i regionalnych samorządów oraz organizacji pozarządowych i szkół). Niestety, liczący prawie 170 stron raport¹⁴, zawierający m.in. uwagi na temat procesu definiowania, tworzenia, planowania, realizacji i ewaluacji projektu transgranicznego, powstał tylko dla projektów realizowanych w Euroregionie Śląsk Cieszyński-Těšínské Slezsko. Polsko-niemieckie pogranicze nie doczekało się podobnego opracowania.

¹³ Więcej informacji na pat-tein.eu.

¹⁴ Narzędzie wspomagające zarządzanie projektami transgranicznymi na pograniczu polsko-czeskim w Euroregionie ŚLĄSK CIESZYŃSKI – TĚŠÍNSKÉ SLEZSKO, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”, Institut Euro-Schola, Cieszyn-Třinec 2014.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

14

Od czego zależy realizacja nowej wizji pogranicza polsko-niemieckiego?

Pomimo regularnych kontaktów instytucjonalnych wspólnej polsko-niemieckiej wizji rozwoju pogranicza nie udało się wdrożyć. Przyczyn być może należy szukać w niezagospodarowanej do tej pory potrzebie konsekwentnej pracy nad zmianami kulturowymi oraz zrozumieniu korzyści związanych z prowadzeniem partnerskiego dialogu. Dziś podstawową barierą we współpracy są częste luki w kompetencjach kadr, brak wytycznych i wsparcia dla administracji samorządowej ze strony organów centralnych oraz koszty finansowe i nakład pracy przy prowadzeniu spotkań i dokumentacji.

Jakość współpracy polsko-niemieckiej prowadzonej na pograniczu zależy od wiedzy i przygotowania pracowników administracji publicznej, możliwości finansowych i potencjału organizacji pozarządowych oraz zainteresowania i zaangażowania mieszkańców tego regionu, w tym przedsiębiorców. Podsumowanie ćwierćwiecza współpracy polsko-niemieckiej na pograniczu zmusza do refleksji nad jej jakością. Co można stwierdzić? Na pewno brakuje chęci i instytucjonalnego wsparcia do budowania

kompetencji transgranicznych oraz świadomego planowania strategii rozwoju, z poszanowaniem lokalnej specyfiki i regionalnych potrzeb. Należy podkreślić, że taka sytuacja nie dotyczy jedynie współpracy polsko-niemieckiej. Podobne doświadczenia transgraniczne mają przedstawiciele administracji pracujący na innych granicach. W tym sensie kondycja polsko-niemieckiego pogranicza nie odbiega od sytuacji na innych, mniej rozwiniętych granicach Unii Europejskiej.

Nadal stosunkowo nieduży poziom zaufania pomiędzy Polakami a Niemcami i wzajemne postrzeganie może wpływać na tę nieumiejętność współpracy. Według badań Eurostatu¹⁵ na pytanie „Czy zgodziłby się Pan/Pani ze stwierdzeniem, że można ufać ludziom z kraju sąsiedzkiego?” (w badaniu przeprowadzonym na obszarze wsparcia programów transgranicznych Interreg A Polska – Niemcy) odpowiedzi twierdzącej udzielało (w zależności od regionu) od 52% do 56% ankietowanych. W badaniach przeprowadzonych na innych pograniczach najwyższym poziomem zaufania darzą się sąsiedzi w Regionie Øresund (88%), najniż-

¹⁵ Flash Eurobarometer Nr 422 „Cross-border Cooperation in the EU”, badanie na zlecenie DG REGIO, przeprowadzone w lipcu 2015, str. 64.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłosz-Augustowska

15

szym – na granicy słowacko-węgierskiej (39%).

Na pytanie „Czy dobrze czułby się Pan/Pani, mając jako kolegę z pracy sąsiada z Polski/Niemiec?” (w badaniu przeprowadzonym na interesującym nas obszarze pogranicza polsko-niemieckiego) już 75% respondentów odpowiada twierdząco (podobnie jak w przypadku badań obszarów działania programów Polska – Czechy i Czechy – Saksonia). Jednak w porównaniu do niektórych dalece rozwiniętych obszarów transgranicznych to jednak odsetek ciągle niewystarczający, np. w porównaniu do Regionu Øresund, w którym aż 97% badanych pozytywnie postrzega ludzi z najbliższej zagranicy¹⁶.

Respondenci mieszkający na terenach przygranicznych w Europie pytani o to, jaki wpływ ma bliskie sąsiedztwo z innym krajem, czy stwarza możliwości, czy bariery dla rozwoju współpracy, w 55% twierdzą, że kwestia bliskości granicy nie ma żadnego wpływu na współpracę, 37% postrzega to jako szansę, a 4% – jako barierę¹⁷.

Z badań wynika również, że celem naszych bliskich sąsiedzkich podróży zagranicznych

jest głównie turystyka i spędzanie wolnego czasu (44%), w dalszej kolejności zakupy i miejscowe usługi (26%). (To dlatego stworzenie wspólnego marketingu turystycznego wspomnianych Gubina i Gubien czy Frankfurtu nad Odrą i Słubic było jednym z priorytetowych zadań do wykonania, co z resztą udało się stosunkowo łatwo zrealizować.) Według statystyk kontakty biznesowe zajmują przedostatnie miejsce, z udziałem około 11%¹⁸. Trudność prowadzenia instytucjonalnej współpracy polsko-niemieckiej wiąże się bowiem z odmiennym podejściem do kwestii międzykulturowych w biznesie i administracji. Niemcy i Polska z reguły nie znajdują się w tych samych klasyfikacjach kultur narodowych w kwestiach nastawienia do partnera, sposobu prowadzenia z nim interesów, podejścia do konwenansów, statusu społecznego, hierarchii, zasad, reguł, stosunku do czasu, punktualności i harmonogramów. Badania *The World Values Survey* – globalnej sieci naukowej, analizującej zmieniające się postrzeganie wartości przez społeczeństwa – pozwala dostrzec, że kultura Polaków i Niemców nie należy do tych, które mogą zrozumieć siebie nawzajem w sposób in-

¹⁶ Ibidem, str. 83.

¹⁷ Ibidem, str. 100.

¹⁸ Ibidem, str. 34.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłosz-Augustowska

16

stynktowny, bez profesjonalnego wsparcia¹⁹.

Pojęcie specyfiki współpracy transgranicznej pozwala określić jej największe wyzwania, a mianowicie:

- zapobieganie praktyce realizacji współpracy transgranicznej (w tym dużych projektów inwestycyjnych) przez pojedynczych pracowników;
- incydentalne i powierzchowne traktowanie współpracy transgranicznej prowadzonej przez instytucje publiczne, mimo silnych politycznych oczekiwań związanych z procesem integracji europejskiej;
- realizacja zadań współpracy transgranicznej przez pracowników administracji jako zadania dodatkowe lub kosztem innych obowiązków;
- duży nakład pracy w związku z odmienną specyfiką działania społeczeństw (konieczność włączenia dodatkowych instytucji w proces dialogu, rozbieżna interpretacja przepisów, pozyskanie opinii publicznej poprzez przygotowanie atrakcyjnej informacji i promocji działań transgranicznych);

- konieczność stałego uczenia się i poznawania odmiennej specyfiki prawnej i kulturowej sąsiada.

Jednocześnie zwykliśmy uważać, że otwarte granice, polityka terytorializacji, chęć dialogu, gotowość do współpracy i dostępność źródeł, czyli warunki, w których mamy dziś szansę funkcjonować na pograniczu, są naturalnym i stałym osiągnięciem ostatnich 25 lat. Na co dzień nie dostrzegamy, że także wyzwania zewnętrzne, takie jak zmiany geopolityczne zachodzące w Europie, mogą powodować długofalowe zagrożenia dla współpracy transgranicznej. Najważniejsze z nich to:

- turbulencje procesu integracji europejskiej, w tym zagrożenie wprowadzenia czasowego zawieszenia porozumienia z Schengen;
- utrata siły ekonomicznej UE i recesja gospodarcza powodująca większe zainteresowanie rządów sprawami centralnymi i stołecznymi, a w konsekwencji marginalizacja kwestii peryferyjnych i problematyki regionów granicznych;
- narastający problem migracji i jego obsługa²⁰;

¹⁹ worldvaluessurvey.org/WVSCContents.jsp.

²⁰ Według analizy Fundacji Bertelsmanna niemieckie urzędy wykazują już dziś zapotrzebowa-

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłosz-Augustowska

17

- pogorszenie dostępności komunikacyjnej obszarów peryferyjnych, a w konsekwencji zwiększenie nierówności regionalnych i jego kulturowe i społeczne efekty,
- zmniejszenie zasobów i środków dostępnych dla obszarów wsparcia, sektoryzacja polityki europejskiej (łatwiej jest osiągnąć cele przy pomocy polityki nieterytoryjalnej, ale sektorowej).

Na pograniczu polsko-niemieckim potrzebne są więc wielowątkowe zintegrowane działania nakierowane na inteligentny rozwój tego obszaru oraz kulturą zmianę postrzegania sąsiada. Wiele samorządów i izb zrzeszających lokalnych przedsiębiorców uważa, że współpraca polsko-niemiecka na pograniczu ma konkretny potencjał rynkowy, dotychczas we współpracy transgranicznej prawie niezagospoda-

---

nie na ponad 178 tys. urzędników potrzebnych do obsługi ruchu migracyjnego, a w odbywającej się 8–9 grudnia br. w Luksemburgu konferencji ESPON pt. „A world without borders” poświęconej współpracy transgranicznej w Europie aspekty terytorialne migracji uchodźców w Europie zdominowały jej program, spychając na dalsze miejsca dyskusję o przyszłości współpracy transgranicznej w UE, w tym podejścia makroregionalnego stanowiące podsumowanie Prezydencji Księstwa Luksemburg w Radzie UE.

rowany²¹. Odpowiedzią na te potrzeby jest nie tylko wspólna praca nad wizjami i koncepcjami rozwoju, lecz także pilne uruchomienie procesu ich wdrażania, na który składają się działania związane z rozwojem sieci współpracy instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, instytucji naukowo-badawczych oraz organizacji przedsiębiorców, nakierowane na:

- szeroko zakrojone działania edukacyjne i informacyjne;
- współpracę przy tworzeniu ram prawnych usprawniających działalność na pograniczu;
- monitoring i badania dalszych obszarów współpracy wymagających interwencji.

Jak będziemy się rozwijać, jeśli aktualne podejście nie ulegnie zmianie? Według scenariusza określonego przez profesora Jacka Szlachtę ze Szkoły Głównej Handlowej, jednego z autorów raportu *ESPON – Scenariusze rozwoju terytorialnego i wizje dla Europy ET2050*, w Europie zostanie zachowana ogólna stabilność, w tym, niestety, także w negatywnym sensie, związa-

²¹ Szczegółowe opracowania dot. kondycji polsko-niemieckich stosunków gospodarczych można znaleźć na stronach Federalnego Urzędu Statystycznego destatis.de

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłosz-Augustowska

18

nym z rosnącą nierównowagą społeczną i starzeniem się społeczeństw. Te zjawiska staną się powszechnym trendem, przyczynią się do rosnącej i bardziej zdywersyfikowanej migracji. Zbieżność i wspólnota regionów będzie przechodzić w ich różnorodność. Nastąpi zwiększenie nierówności regionalnych i powolna redukcja zatrudnienia. Wzmocni się konieczność dostosowywania do nowych globalnych trendów handlowych, nastąpi rozwój turystyki i transportu na różnych poziomach. Polityka niskoemisyjna, zwiększająca się urbanizacja i asymetryczny wpływ zmian klimatycznych będą miały wpływ na poszczególne gospodarki regionów²². Dla Jacka Szlachty wizja rozwoju Europy jest oczywista: „Rekomendujemy długoterminowy, otwarty i policentryczny rozwój. Żeby to uczynić, musimy powiązać Europę globalnie i promować wspólny rozwój z sąsiednimi krajami. Jeśli nie nauczymy się wykorzystywać potencjałów, które są związane z zasobami terytorialnymi, przyszłość może nie być dla nas zbyt optymistyczna”.

²² Wypowiedź pochodzi z wykładu wygłoszonego podczas międzynarodowej konferencji Europejskiej Sieci Regionów i Obszarów Metropolitalnych *Metropolia dla ludzi, ludzie dla metropolii*, która odbyła się w 10–11 września br. w Szczecinie.

Dr Marcin Krzymuski, kierownik projektu Centrum Kompetencyjne EUWT na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie, podkreśla, że „koncepcja szacująca intensywność i kierunki rozwoju współpracy polsko-niemieckiej jest nawet nie tyle niezbędna, ile konieczna. Współpraca polsko-niemiecka realizowana jest głównie na poziomie komunalnym, społecznym, w mniej intensywnym stopniu na wyższych szczeblach. Brak jest bowiem wspólnego i spójnego wyobrażenia co do celu, do którego te relacje mają dążyć. W koncepcji powinny być opisane efekty, jakie mają być osiągnięte w roku 2030, oraz ramy, w jakich mogą poruszać się podmioty współpracy transgranicznej. Jednostki działające na obszarze bezpośredniego styku państw potrzebują bowiem pewnych wytycznych, w ramach których mogą się swobodnie poruszać, bez obaw o zarzuty działania niezgodnie z interesem własnego państwa. Taka koncepcja powinna dawać im zatem bezpieczeństwo, że podjęte przez nich aktywności nie będą torpedowane lub nie spotkają się z zarzutem antypaństwowości. Dzięki temu uda się pogodzić realizację projektów transgranicznych z celami i założeniami polityki zagranicznej władz centralnych”.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

19

Potrzebne jest także nowe partnerstwo w planowaniu i wdrażaniu planów. Rozwój terytorialny jest przede wszystkim zadaniem publicznym, jednak oparty tylko na administracji nie jest w stanie sprostać niezbędnemu transferowi doświadczeń i innowacji, stymulowaniu wymiany kulturalnej czy zawiązywaniu nowej współpracy gospodarczej. Partnerstwa prowadzące do rozwiązań satysfakcjonujących wszystkie strony mogą być inspirującymi przykładami praktyki właściwego współrzędzenia i prawdopodobnie pociągną za sobą dalsze wspólne działania. Częścią tego procesu jest także udział społeczeństwa. Poprzez wzmacnianie udziału różnych aktorów i stron zapewnia się zrównoważenie rozwoju podlegającego wyzwaniom poprawy warunków ekonomicznych, środowiskowych i społecznych. Jak podpowiadają eksperci Banku Światowego, wiele koncepcji rozwoju obszarów przygranicznych na świecie udało się dzięki zastosowaniu prostej koncepcji: *Think big! Start small!* Inicjatywa regionalnej integracji nie musi być od razu adresowana do wszystkich potencjalnych zainteresowanych, bo im większa liczba uczestników takiego procesu, tym bardziej kompleksowych działań on wymaga, a to zwiększa ryzyko porażki lub błędu.

Perspektywa 2030

W powszechnym obrazie współpraca polsko-niemiecka na pograniczu to nauczanie języka sąsiada, współpraca młodzieży oraz inicjatywy kulturalne zmierzające do wzajemnego zrozumienia i pojednania sąsiadów. Jednak jest szansa, że obecnie zarówno punkt, w jakim znalazła się Europa, jak i potencjał społeczno-ekonomiczny obydwu społeczeństw pozwolą na dokonanie nowego otwarcia.

Ekspertki podkreślają, że dziś pokonywanie różnic powinno przede wszystkim oznaczać redukcję negatywnego oddziaływania granic na rynek. W Europie z otwartych granic i integracji profitują w szczególności te kraje, które umiejętnie wykorzystują sąsiedztwo rynków mających dostęp do gospodarek światowych. W ramach *Europejskiej Sieci Obserwacyjnej Rozwoju Terytorialnego i Spójności Terytorialnej* (ESPON)²³ przeprowadzono z udziałem 31 krajów projekt mający na celu analizę, w jaki sposób wykorzystywać unikatowe zasoby terytorialne dla lepszego rozwoju społeczno-ekonomicznego w perspektywie czasowej do 2030 i 2050 r. Dla Europy Środkowej najbardziej obiecującym scenar-

²³ et2050.eu

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłosz-Augustowska

20

riuszem jest przyjęcie działań publicznych wspierających sieć rozwoju drugorzędnych ośrodków metropolitalnych takich jak Szczecin, Wrocław, Drezno, Zielona Góra czy Gorzów Wielkopolski, które mogą doprowadzić do bardziej rozproszonego, równomiernie rozłożonego rozwoju. Mimo że przyszłość wspólnej Europy w niektórych aspektach rysuje się pesymistycznie – granica-polsko niemiecka według kategorii opracowanych przez Instytut RIAT Université Paris Diderot wykazuje duży potencjał rozwojowy (słaba ściana zachodnia przy granicy z Niemcami z unikalną pozycją Szczecina i Wrocławia, bezpośredni dostęp do marki *MADE in GERMANY*, duże zasoby wykształconych mobilnych Polaków, braki kadrowe na niemieckim rynku pracy).

Na zlecenie ESPON Instytut RIAT kończy właśnie opracowanie²⁴, które zaprezentuje kondycję regionów granicznych w innowacyjny sposób. Jak wyjaśnia wicedyrektor instytutu Marianne Guérois, „celem opracowania jest zestawienie klasycznych wskaźników, takich jak PKB, bezrobocie, gęstość zaludnienia, z danymi określającymi sposoby i rodzaje kontaktów z sąsiadami z regionu (połączenia i dostępność, sieci

i jakość dróg, przepuszczalność granic, dopuszczalna prędkość etc.). Badanie obszarów współpracy nałożone na dane dotyczące przepływów ludności pozwoli określić potencjały, zagrożenia i tendencje rozwojowe regionu”.

Przed dużym wyzwaniem stoją twórcy *Wspólnej koncepcji przyszłości 2030 dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań*²⁵, przygotowywanej w związku z decyzją Komitetu ds. Gospodarki Przestrzennej Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej (podjętej w październiku 2014 r.). Założeniem koncepcji, która zostanie opublikowana we wrześniu 2016 r., jest przedstawienie wspólnych wizji rozwoju przestrzennego polsko-niemieckiego obszaru powiązań w horyzoncie czasowym do 2030 r. Celem jest przyciągnięcie do tego obszaru zwiększonej uwagi na poziomie europejskim i krajowym oraz wzmocnienie wspólnej jego tożsamości i zidentyfikowanie konkretnych działań. Koncepcja pokaże w założeniu generalne linie rozwoju przestrzennego w formie czytelnych map i ilustracji. W toku prac przewidziano przeprowadzenie konsultacji społecznych. Pierwszy

²⁴ Prezentacja wyników w lutym 2016 r. na ums-riate.fr/Webriate/?page_id=140.

²⁵ Więcej informacji na: bbsr.bund.de/BBSR/DE/FP/MORO/Initiativen/2015/Verflechtungsraum2030/Verflechtungsraum2030_node.html%0D.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH. PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA | Julita Miłosz-Augustowska

21

materiał zostanie udostępniony publicznie w styczniu 2016 r. Istnieje szereg rekomendacji i wskazań dotyczących konieczności powstania takiego opracowania²⁶. Jednocześnie oczekiwania co do tego dokumentu są duże i skrajnie różne, a potrzeby od dawna niezaspokojone.

Instytucje zajmujące się współpracą polsko-niemiecką planują ogłosić w 2016 r. kilka opracowań. Co powinna zawierać spójna wizja rozwoju polsko-niemieckiego pogranicza, na czyje potrzeby odpowiadać, czego dotyczyć? Jürgen Oser z Regierungspräsidium Freiburg, jeden z pionierów współpracy transgranicznej regionu Górno-Renu na granicy niemiecko-francusko-szwajcarskiej, podpowiada, że „w podejściu transgranicznym powodzenie przyniesie tylko koncepcja 360 stopni”. Tak długo jak partnerzy będą myśleć kategoriami tylko swojego regionu, nie zdołają wykorzystać potencjału, jaki niesie pogranicze.

Inną pułapką jest myślenie schematyczne, stereotypowe. Na przykład współpraca

transgraniczna na pograniczu Polski i Niemiec bywa mylnie utożsamiana wyłącznie z możliwościami wsparcia, jakie oferują programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Mimo że Interreg odgrywa ważną rolę w znoszeniu barier transgranicznych i umacnianiu atmosfery współpracy, nie rozwiązuje wszystkich problemów. Wiele z nich wymaga zmian w przepisach i procedurach administracyjnych oraz wsparcia systemowego. Na pograniczu istnieją obszary rozwojowe, dla których finansowanie ze źródeł Interreg nie jest zalecanym rozwiązaniem, ponieważ jego wyrywkowość i okresowość finansowania stanowi zagrożenie dla prowadzonych inwestycji. Do takich obszarów należą:

- organizacja transportu publicznego,
- organizacja nauczania języka sąsiada,
- monitoring i współpraca w dziedzinie wymiany danych administracyjnych i statystycznych,
- rozwój transgranicznych obszarów metropolitalnych,
- współpraca w kontekście partnerstwa miejsko-wiejskiego,
- rozwój policentrycznej współpracy małych i średnich miast.

Doświadczenia związane z uruchomieniem transgranicznej linii autobusowej Frankfurt

²⁶ Np. rekomendacje Polsko-Niemieckiej Rządowo-Samorządowej Konferencji Regionalnej (Zielona Góra, 2004 rok), wnioski z projektu Polsko-Niemiecki Obszar Rozwoju Odra-Nysa (Drezno, Gorzów, Poczdam 2008), zapisy Studium Integracji Przestrzennej Polskiej części Pogranicza Polski i Niemiec (2010).

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

22

– Ślubice, dla której z uwagi na brak rozwiązań prawnych dla podmiotów budżetowych świadczących usługi transgraniczne zdecydowano się na utworzenie spółki prawa handlowego, są dobrym przykładem ilustrującym, że współpraca transgraniczna zmierzająca do organizacji usług publicznych wynikających z podejścia funkcjonalnego, a nie narodowego, nie dysponuje odpowiednimi instrumentami prawnymi.

Ten problem dostrzega także Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej (DG REGIO) Komisji Europejskiej²⁷, która zainicjowała we wrześniu tego roku badanie społeczne zmierzające do określenia przeszkód mających wpływ na sytuację ludzi, organizacji, firm i władz publicznych w regionach przygranicznych. Ich analiza posłużyła do opracowania wyczerpującego przeglądu transgranicznego (*Cross-border Comprehensive Review*) w celu stwierdzenia, czy i jakie działania powinna podjąć Komisja we współpracy z władzami krajowymi i regionalnymi. Zakres konsultacji obejmuje regiony przygraniczne leżące w całości na terytorium UE, konsultacje trwać będą do 21 grudnia 2015 r. Jak zapo-

wiedziała podczas inauguracji konsultacji w Wiedniu komisarz ds. polityki regionalnej Corina Crețu: „Ponad 10 mld euro z środków przeznaczonych na realizację polityki spójności zostanie zainwestowane w obecnej perspektywie na wzmocnienie współpracy transgranicznej. Ale wsparcie to nie wszystko. Dlatego Komisja oczekuje konkretnych propozycji zmiany rozwiązań blokujących współpracę na pograniczu”. Czy z pogranicza polsko-niemieckiego popłyną takie konstruktywne propozycje?

Granica polsko-niemiecka rozdziela społeczeństwa różne kulturowo i językowo, także o różnym stopniu zasiedloności. Pogranicze, obciążone zaszciościami historycznymi, pełniące do 2004 r. rolę zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, mimo tych barier dysponuje niezbędnym potencjałem rozwojowym, który powinien zostać rozsądnie wykorzystany. Stanisław Dendewicz, architekt i planista, jeden z autorów koncepcji *Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina*, uważa, że „konieczne jest kreowanie świadomości potrzeb kierunków rozwoju obszaru pogranicza Polski z Niemcami w celu wywołania twórczego dialogu ze społeczeństwem. Umożliwi to synergię działań środowisk polityków, administracji i mieszkańców obszaru. Największym wyzwaniem na najbliższe lata jest rozwinięcie

²⁷ Ankieta dostępna na: ec.europa.eu/eusurvey/runner/overcoming-obstacles-border-regions.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA NA POGRANICZU PO 25 LATACH.
PERSPEKTYWY DLA POWSTANIA NOWEGO RODZAJU PARTNERSTWA
| Julita Miłosz-Augustowska

23 ●

tej współpracy w sieć powiązań nie tylko pomiędzy Szczecinem i Wrocławiem, również lecz także z pozostałymi miastami; uczynienie jej realną – nieograniczającą się jedynie do kresek na mapach, opartą nie tylko na rywalizacji, ostatecznie: uzyskanie stanu komplementarności całości tej sieci. Aby tożsamość tego regionu była budowana z tą samą mocą, co infrastruktura, i ze świadomością, że dla Dolnego Śląska, Pomorza Zachodniego i Brandenburgii jest jedna Zatoka Pomorska, to samo pasmo Sudetów i jedna Odra²⁸.

Jak ocenia Michael Kurzweily, „dziś, chwilowo, w Europie zamykamy się w naszych narodowych egoizmach i problem ich przezwyciężenia będzie zdecydowanie największym wyzwaniem XXI w. Jeszcze wczoraj dyskutowaliśmy tu, w *Shubfurcie*, o polsko-niemieckiej współpracy, a dziś dochodzą do tego jeszcze Syryjczycy, Irakijczycy, Afgańczycy, mieszkańcy Erytrei, Somalii czy Kenii. W obliczu tych wyzwań integracyjnych polsko-niemiecka integracja to dziecięca igraszka. Dlatego filozofią *Shubfurtu* są słowa amerykańskiego konstruktora

Richarda Buckminstera-Fullera, który powiedział: «Najlepszy sposób, by przewidywać przyszłość to – wymyślić ją»²⁹.

Julita Miłosz-Augustowska

²⁸ Wypowiedź pochodzi z wykładu wygłoszonego podczas wspomianej już międzynarodowej konferencji Europejskiej Sieci Regionów i Obszarów Metropolitalnych „*Metropolia dla ludzi, ludzie dla metropolii*”.

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

24

WRZESIEŃ

23.09.2015

Na zaproszenie premiera Bawarii i szefa CSU Horsta Seehofera do Monachium przybył z wizytą Viktor Orbán. Podczas spotkania, obywatelącego się w szczycie kryzysu migracyjnego, Seehofer podziękował premierowi Węgier za przywrócenie porządku na zewnętrznej granicy UE i zapewnił o swoim poparciu dla polityki tego kraju. Jego zdaniem działania Orbana nie powinny być przedmiotem krytyki, lecz wzorem do naśladowania, Węgry konsekwentnie wcielają bowiem prawo europejskie. Seehofer za błędną uznał zaś politykę kanclerz Merkel. Orbán przypomniał natomiast, że obecnie Węgry, uszczelniające swoją granicę z Serbią, chronią także granicę Bawarii. Skrytykował przy tym „imperializm moralny” Niemiec, polegający na narzucaniu swoich rozwiązań innym państwom europejskim. Premier Węgier przedstawił swój sześciopunktowy plan rozwiązania kryzysu migracyjnego, uwzględniający m.in. podniesienie tego problemu w ONZ, oddzielenie uchodźców od imigrantów ekonomicznych jeszcze przed wpuszczeniem ich na terytorium strefy Schengen czy też zwiększenie wkładu każdego z państw członkowskich UE w pomoc dla uchodźców.

24.09.2015

Kanclerz Niemiec wygłosiła przed Bundestagiem oświadczenie rządowe w sprawie kryzysu migracyjnego. Wyraziła przekonanie, że „Europa potrzebuje nie tyle punktowej relokacji, ile wprowadzenia stałego systemu uczciwego rozdziału uchodźców pomiędzy kraje członkowskie”. Decyzję o rozlokowaniu 120 tys. uchodźców między państwa UE Angela Merkel uznała za słuszny, pierwszy krok w tym kierunku. Przypomniała, że UE jest wspólnotą wartości, a godność człowieka, praworządność, tolerancja i solidarność to jej spoiwa – dlatego powinna wykazać się człowieczeństwem w stosunku do uchodźców. „To, w jaki sposób rozwiążemy kryzys, zdecyduje o losach Unii” – przestrzegła.

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

25

25.09.2015

W Paryżu odbyło się nadzwyczajne spotkanie szefów dyplomacji Francji, Niemiec i Wielkiej Brytanii. Laurent Fabius, Frank-Walter Steinmeier oraz Philip Hammond tuż przed wylotem na kolejną sesję Zgromadzenia Ogólnego ONZ rozmawiali o sytuacji w Syrii i możliwych drogach rozwiązania konfliktu, który stanowi jedną z przyczyn kryzysu migracyjnego w Europie.

26.09.2015

Wicekanclerz Niemiec Sigmar Gabriel wezwał do zniesienia sankcji wobec Rosji. Powodem rezygnacji z dotychczasowej polityki wobec Moskwy ma być jego zdaniem konieczność współpracy z Rosją w Syrii. Jak tłumaczył, nie może być tak, że z jednej strony Zachód obstaje przy polityce sankcji wobec Moskwy, a z drugiej prosi ją o współpracę w Syrii. „Konflikt o Ukrainę nie może na tyle obciążać stosunku Niemiec, Europy i Stanów Zjednoczonych do Rosji, żeby ta nie mogła występować jako partner w Syrii” – dodał przewodniczący SPD. Jego zdaniem współpraca z Moskwą jest konieczna, ponieważ militarne działania Rosji w Syrii mogą dodatkowo tamtejszą sytuację i skłaniać Syryjczyków do ucieczki.

26.09.2015

Na marginesie szczytu ONZ w Nowym Jorku poświęconemu problematyce zrównoważonego rozwoju kanclerz Niemiec spotkała się z przywódcami Brazylii, Indii oraz Japonii. Angela Merkel, Dilma Rousseff, Narendra Modi i Shinzō Abe wezwali do reformy Rady Bezpieczeństwa ONZ, która umożliwi skuteczniejszą walkę z międzynarodowymi problemami takimi jak terror, państwa upadłe, katastrofy naturalne czy migracje. „Zreformowana Rada Bezpieczeństwa powinna móc przeciwdziałać kryzysom i konfliktom, z którymi mamy do czynienia w ostatnich latach” – przekonywała Merkel. Reforma najwyższego organu decyzyjnego ONZ powinna także „lepiej odzwierciedlać obecny stosunek sił na świecie”. Wszystkie cztery państwa aspirują do zajęcia stałego miejsca w zreformowanej Radzie Bezpieczeństwa. Niemcy swoją gotowość zgłosiły już w 1992 r.

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

26

PAŹDZIERNIK

2.10.2015

W Paryżu odbyło się kolejne spotkanie przywódców Rosji, Ukrainy, Francji i Niemiec w sprawie sytuacji na Ukrainie. Władimir Putin, Petro Poroszenko, François Hollande oraz Angela Merkel rozmawiali o problemach z wdrażaniem postanowień porozumienia mińskiego z lutego 2015 r. Przed spotkaniem z ukraińskim przywódcą Merkel, Hollande i Putin w węższym gronie omawiali jednak sytuację w Syrii, gdzie Rosja rozpoczęła naloty na pozycje antyrządowych rebeliantów. Celem dyskusji była próba znalezienia platformy współpracy nad rozwiązaniem konfliktu syryjskiego. Głównym tematem spornym jest przyszłość rządzącego obecnie w Syrii Baszara al-Asada, którego sojusznikiem pozostaje Rosja.

3.10.2015

Niemcy obchodziły 25. rocznicę zjednoczenia kraju. 3 października 1990 r. tereny byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej zostały przyłączone do Republiki Federalnej Niemiec. Główne uroczystości rocznicowe zaplanowano we Frankfurcie nad Menem, chociaż jubileusz obchodzono w całym kraju. Najważniejszym punktem uroczystości była gala we frankfurckiej Alte Oper, w której udział wzięły zarówno obecne władze Niemiec i liczni politycy, jak i architekci zjednoczenia sprzed 25 laty. Helmut Kohl i Michaił Gorbaczow nie mogli wziąć udziału w obchodach ze względu na zły stan zdrowia.

4–6.10.2015

Kanclerz Niemiec wraz z częścią gabinetu i liczną delegacją gospodarczą udała się z trzydniową wizytą do Indii na niemiecko-indyjskie konsultacje międzyrządowe. Merkel oraz premier Indii Narendra Modi podpisali m.in. porozumienie o stworzeniu dla niemieckich firm działających w Indiach tzw. postępowania *Fast-Track*. Ma ono uprościć procedury biurowe poprzez

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

27

stworzenie „jednego okienka”, w którym niemieccy przedsiębiorcy będą mogli załatwić wszystkie formalności związane z działalnością biznesową w Indiach. Zarówno Niemcom, jak i Indiom zależy na harmonijnym rozwoju współpracy gospodarczej i inwestycyjnej. Indie, dążące do budowy nowoczesnej gospodarki, potrzebują niemieckich technologii. Oba kraje zacieśniły także współpracę w dziedzinie energetyki. W ramach tzw. partnerstwa słonecznego Niemcy przekażą Indiom w ciągu pięciu lat 1 mld euro w postaci niskoprocentowanych kredytów, które zostaną przeznaczone na budowę elektrowni słonecznych. Kolejne 1,5 mld euro Berlin przekaże w ramach współpracy rozwojowej. Indie są dla Niemiec najważniejszym partnerem w tej dziedzinie.

7.10.2015

Kanclerz Niemiec oraz prezydent Francji wygłosili wspólne przemówienie w Parlamencie Europejskim w Strasburgu, poświęcone kryzysowi migracyjnemu. Jako pierwszy głos zabrał François Hollande – ocenił, że Europa zareagowała na kryzys nie w czas i za słabo: „...za późno zrozumiała, że tragedie na Bliskim Wschodzie i w Afryce będą miały swoje konsekwencje także dla niej. Nie udzieliła wystarczającej pomocy krajom, które przyjmują dużo więcej migrantów niż ona, dopiero w sytuacji kryzysowej zareagowała i zaczęła się organizować”. Zaapelował: „Cała Europa powinna zaangażować się politycznie, dyplomatycznie i humanitarnie w rozwiązanie konfliktu w Syrii [...]. Ta wojna dotrze również na nasze terytoria. Musimy działać”. Na koniec wezwał do wzmocnienia ochrony granic zewnętrznych UE. Kanclerz Niemiec w swojej części wystąpienia podkreśliła natomiast, że obecny kryzys migracyjny to olbrzymie wyzwanie dla Wspólnoty – „próba na miarę historii”. Mając na myśli uchodźców, Merkel mówiła, że zadaniem dla UE i całego świata jest to, by „ci ludzie mogli wieść godne życie we własnych krajach i nie musieli bać się bomb”. „Trzeba walczyć z terroryzmem, ubóstwem, brakiem perspektyw” – przekonywała. To było drugie w historii PE wspólne wystąpienie przywódców Niemiec i Francji podczas sesji plenarnej. W 1989 r. w Strasburgu wystąpili kanclerz Helmut Kohl oraz prezydent François Mitterrand.

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

28

10.10.2015

W Berlinie odbyła się demonstracja przeciwników negocjowanej przez Unię Europejską i Stany Zjednoczone umowy TTIP (Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji). Blisko 250 tys. demonstrantów (według szacunków organizatorów) przybyło do stolicy Niemiec z całego kraju – dowoziły ich wynajęte autobusy i pociągi. Wśród organizatorów protestu znajdowały się m.in. organizacje ekologiczne, rolnicze, ochrony praw obywatelskich, ochrony praw konsumenckich, a także organizacje społeczne, partie polityczne (Lewica i Zieloni) i związki zawodowe. Przed demonstracją wicekanclerz i minister gospodarki Sigmar Gabriel (SPD) zamieścił w gazetach ogłoszenie, w którym przekonywał do otwartej dyskusji nad umową. W Niemczech sprzeciw wobec TTIP jest największy spośród wszystkich krajów UE.

15.10.2015

Bundestag zatwierdził nowelizację prawa azylowego w Niemczech, która jest odpowiedzią rządu na problemy wynikające z napływającej do Niemiec fali migracyjnej. Pakiet ustaw przygotowano w ekspresowym tempie. Azylanci ubiegający się o status uchodźcy będą mogli przebywać w ośrodkach recepcyjnych do sześciu miesięcy. W tym czasie powinno zostać rozpatrzone podanie o azyl. Świadczenia pieniężne zastąpiono świadczeniami rzeczowymi. Ponadto wprowadzono sankcje dla osób bez prawa pobytu w Niemczech, które nie opuszczą kraju. Do grupy bezpiecznych krajów pochodzenia dodano Kosowo, Czarnogórę i Albanię. Oznacza to, że imigranci z tych państw nie będą mieli szans na otrzymanie statusu uchodźcy. Jednocześnie wydłużono okres pobytu Syryjczyków do trzech lat oraz przewidziano wzmoczenie wysiłków na rzecz integracji cudzoziemców. Miasta i gminy otrzymają z budżetu federalnego dodatkowe środki – 670 euro miesięcznie na każdego uchodźcę, by móc zapewnić potrzebującym odpowiednie warunki.

16.10.2015

Według doniesień medialnych z przyznaniem Niemcom organizacji mistrzostw świata w piłce nożnej w 2006 r. wiąże się afera korupcyjna, w którą zamieszane są najważniejsze osobistości

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

29

niemieckiej piłki: Franz Beckenbauer oraz szef Komitetu Organizacyjnego oraz obecny prezes Niemieckiego Związku Piłki Nożnej (DFB) Wolfgang Niersbach. Komitet Organizacyjny miał za 10 mln franków szwajcarskich kupić cztery głosy przedstawicieli krajów azjatyckich z Komitetu Wykonawczego FIFA, przyznającego mistrzostwa. Pieniądże miały pochodzić od prezesa Adidasa Roberta Louisa-Dreyfusa.

16.10.2015

Bundestag przyjął kontrowersyjną ustawę, nakładającą na firmy telekomunikacyjne obowiązek przechowywania przez maksymalnie 10 tygodni danych o połączeniach telefonicznych i internetowych. Przyjęcie ustawy ma pomóc w walce z przestępczością i terroryzmem, a zgromadzone dane mają być wykorzystywane tylko za zgodą sądu i w ściśle określonych sprawach. Nowe prawo spotkało się z szerokim sprzeciwem społecznym. Zdaniem przeciwników ustawa ogranicza prawa obywatelskie i uderza w ochronę danych osobowych. Podobny projekt został w 2010 r. uznany przez Federalny Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Ustawą Zasadniczą.

19.10.2015

W Dreźnie odbyła się kolejna, jubileuszowa demonstracja ruchu PEGIDA (Patriotyczni Europejczycy przeciw Islamizacji Zachodu). Na pierwszym proteście, tym przed rokiem, pojawiło się zaledwie kilkaset osób. Po roku demonstracje PEGIDY gromadzą kilka – kilkanaście tysięcy zwolenników. Tym razem przed gmachem dreźnieńskiej opery zebrało się blisko 20 tys. protestujących, zaopatrzonych w rekwizyty, m.in. gilotyny dla kanclerz Merkel i wicekanclerza Gabriela. Na jednym z plakatów Merkel widniała ubrana w nazistowski mundur. Demonstranci sprzeciwiają się obecnej polityce imigracyjnej rządu, a w uchodźcach upatrują zagrożenie dla kultury i bezpieczeństwa Niemiec.

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

30

22–24.10.2015

W Poczdamie odbył się 14. szczyt niemiecko-rosyjskiego Dialogu Petersburskiego, w którym udział wzięło blisko 200 przedstawicieli obu stron: organizacji społecznych, obywatelskich, politycznych i gospodarczych. Deklarowanym celem powołanego w 2001 r. Dialogu jest zbliżenie społeczeństw obu państw i wspieranie współpracy bilateralnej na wielu płaszczyznach. Szczytom towarzyszyły niemiecko-rosyjskie konsultacje międzyrządowe. W zeszłym roku szczyt Dialogu Petersburskiego po raz pierwszy został odwołany – po tym jak wielu niemieckich przedstawicieli wycofało się z udziału w przedsięwzięciu, krytykując konfrontacyjną politykę Rosji na Ukrainie. Odwołane zostały wówczas także konsultacje międzyrządowe (ostatnie odbyły się w 2012 r.). Na tegorocznym szczycie zabrakło wysokich rangą polityków obu stron – przywódcy Rosji i Niemiec zaadresowali do uczestników szczytu jedynie specjalne listy.

23.10.2014

Z jednodniową wizytą przybył do Berlina premier Ukrainy Arsenij Jaceniuk, aby wspólnie z Angelą Merkel wziąć udział w ukraińsko-niemieckim forum gospodarczym. Ukraiński premier podkreślał, że dzięki reformom gospodarka powoli wychodzi na prostą, rząd prowadzi walkę z korupcją, m.in. w wymiarze sprawiedliwości. Za ważny bodziec do rozwoju Jaceniuk uznaje wchodzącą 1 stycznia 2016 r. w życie umowę o wolnym handlu między Unią Europejską a Ukrainą. Angela Merkel chwaliła z kolei Ukraińców za konsekwentne reformy i przypomniała, że zbliżenie unijno-ukraińskie nie jest wymierzone w Rosję. Jednocześnie przypomniała, że los unijnych sankcji wobec Rosji jest uzależniony od wdrażania postanowień mińskich. Dla wsparcia rozwoju bilateralnych relacji handlowych i inwestycyjnych powołano Niemiecko-Ukraińską Izbę Gospodarczą. W 2014 r. obroty handlowe wyniosły 5 mld euro.

28–29.10.2015

Z dwudniową wizytą do Moskwy udał się wicekanclerz Niemiec i minister gospodarki i energetyki Sigmar Gabriel (SPD). Głównym tematem spotkania z prezydentem Rosji była współpraca

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

31 ●

energetyczna, a zwłaszcza projekt rozbudowy Gazociągu Północnego o dwie kolejne nitki. „To bardzo interesujący projekt, wykraczający poza granice naszego kraju” – stwierdził Gabriel. Wicekanclerz Niemiec obiecał prezydentowi Rosji, że Berlin będzie dążył do ograniczenia zewnętrznych nacisków w sprawie projektu: „Staramy się, aby wszystko, co związane z tym projektem, pozostało w kompetencjach niemieckich władz, jeśli to tylko możliwe. Jeżeli to się uda, szanse na wpływy z zewnątrz zostaną ograniczone”. Podczas moskiewskiej wizyty Sigmar Gabriel spotkał się także z rosyjskim ministrem energetyki Aleksandrem Nowakiem oraz prezesem Gazpromu Aleksiejem Millerem. Gabriel w rozmowie z Putinem nawiązywał do złotych czasów sojuszu niemiecko-rosyjskiego w latach 2000–2005, kiedy kanclerzem był Gerhard Schröder, i sugerował gotowość do ożywienia stosunków między oboma krajami. „Musimy zrobić wszystko, by wdrożyć ustalone porozumienia. Jeśli zaś chodzi o sytuacje z przeszłości i różne interpretacje tych wydarzeń, powinniśmy zostawić to za sobą i znaleźć nowe sposoby na wznowienie współpracy” – mówił w Moskwie Gabriel, mając prawdopodobnie na myśli konflikt na Ukrainie.

29–30.10.2015

Dwudniową wizytę w Chinach złożyła kanclerz Niemiec Angela Merkel, której towarzyszyła znamienita delegacja gospodarcza (m.in. prezesi Volkswagena, Siemens, Airbusa, giełdy we Frankfurcie). Głównym tematem wizyty był rozwój stosunków gospodarczych między Niemcami a Chinami. Premier ChRL podczas konferencji prasowej z niemiecką kanclerką wyraził zainteresowanie zwłaszcza niemieckimi technologiami i współpracą w dziedzinie *Przemysłu 4.0*, czyli połączenia produkcji przemysłowej z technikami informacyjnymi. Koncepcja *Industrie 4.0* jest intensywnie promowana przez rząd Merkel. Berlin chce, by niemiecka gospodarka zadomowiła się w światowej czołówce pod względem innowacyjności. Angela Merkel i premier Li Keqiang podpisali umowę dotyczącą bezpieczeństwa w Internecie i eliminowania szpiegostwa gospodarczego, o co od dawna zabiegała strona niemiecka, skarżąc się na liczne przypadki kradzieży własności intelektualnej. Podczas wizyty doszło do podpisania przez niemiecko-francuski koncern Airbus rekordowego kontraktu na dostawę do Chin 130 samolotów pasażerskich, wartych 15,5 mld euro. Airbus ma wyprodukować także 100 śmigłowców za blisko 1 mld euro. Łączna wartość umów niemieckich firm, podpisanych podczas tej wizyty, osiągnęła pułap 20 mld euro.

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

32

LISTOPAD

3.11.2015

Desygnowany dyrektor Fundacji „Ucieczka, Wypędzenie, Pojednanie” Winfrid Halder nie obejmie ponownie swojego stanowiska (a zrezygnował z niego ze względów osobistych). Nominacja Haldera od początku wzbudzała liczne kontrowersje. Jego przeciwnicy podkreślali, że zawdzięcza ją wyłącznie bliskim relacjom z niemiecką chadecją. Na znak protestu przeciw nominacji z rady naukowej fundacji wycofało się kilku naukowców, wśród nich przewodniczący Stefan Troebst oraz dwóch Polaków: Krzysztof Ruchniewicz i Piotr Madajczyk.

6.11.2015

Bundestag uchwalił ustawę, która zakazuje działalności firmom komercyjnie oferującym „śmierć na życzenie”. Debata na ten temat trwała dwa lata. Zgłoszono w sumie cztery projekty ustaw – od całkowitego zakazu, poprzez ograniczony zakaz zorganizowanego samobójstwa, aż po wyraźne dopuszczenie pomocy w samobójstwie ze strony lekarzy i upoważnionych organizacji. Przegłoszowany przez Bundestag projekt przewiduje kary do trzech lat pozbawienia wolności za udzielenie pomocy w samobójstwie. Zakaz ten dotyczy jednak organizacji i osób działających komercyjnie. Pomoc ze strony osoby bliskiej lub lekarza ma pozostać niekaralna.

6.11.2015

W Berlinie doszło do spotkania szefów dyplomacji Niemiec, Francji, Ukrainy i Rosji (tzw. format normandzki), poświęconego procesowi pokojowemu w Donbasie. Jak podkreślił Frank-Walter Steinmeier, „możemy cieszyć się, że rozejm jest na ogół przestrzegany”. Nie wszystkie punkty porozumienia mińskiego są jednak wdrażane. Brakuje m.in. kompromisu w sprawie statusu zbuntowanych republik oraz wyborów, które powinny się w nich odbyć. Proces pokojowy, którego podstawą są uzgodnienia z Mińska, powinien zakończyć się w tym roku, jednak ministrowie już

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

33

ustalili przedłużenie procesu na rok 2016. Od jego efektów zależy los unijnych sankcji wobec Rosji.

6.11.2015

Podczas szczytu koalicji CDU/CSU/SPD osiągnięto porozumienie w sprawie polityki azylowej Niemiec. Zamiast postulowanych przez chadecję stref tranzytowych utworzone zostaną ośrodki rejestracyjne, których celem będzie przyspieszenie procedur i lepsze wyławianie osób bez szans na otrzymanie w Niemczech statusu uchodźcy. Planuje się utworzenie do pięciu takich placówek. Postępowanie administracyjne ma trwać nie dłużej niż tydzień, w ciągu dwóch tygodni ma zostać rozpatrzone ewentualne odwołanie od decyzji. Imigranci w ośrodkach rejestracyjnych mają być zobowiązani do przebywania przez cały czas na terenie powiatu, w którym znajduje się placówka. Naruszenie tego obowiązku będzie grozić pozbawieniem świadczeń i negatywnym rozpatrzeniem próby o azyl. Imigranci z odrzuconymi wnioskami mają być deportowani do swoich krajów.

9.11.2015

Prezes Niemieckiego Związku Piłki Nożnej (DFB) Wolfgang Niersbach podał się do dymisji w związku z oskarżeniami o korupcję przy organizacji mistrzostw świata w piłce nożnej w Niemczech w 2006 r. Jak twierdzi, nic nie wiedział o korumpowaniu delegatów FIFA, a jego dymisja wynika z troski o DFB.

10.11.2015

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych poinformowało, że od 21 października Niemcy przywróciły stosowanie wobec Syryjczyków zasad konwencji dublińskiej. Konwencja, której członkami są wszystkie kraje Unii Europejskiej, stanowi, że uchodźcy mogą starać się o azyl tylko w jednym kraju członkowskim i musi to być pierwszy kraj Wspólnoty, do którego trafili po przekroczeniu zewnętrznej granicy UE. Zgodnie z konwencją pozostałe kraje członkowskie mają prawo odesłać

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

34

uchodźcę, jeśli opuścił on kraj rejestracji wniosku azylowego i wjechał na ich terytorium. Berlin zrezygnował ze stosowania konwencji pod koniec sierpnia br. Decyzja miała w zamyśle odciążać włoskie i greckie urzędy migracyjne. Od tego czasu do Niemiec dotarło już około 200 tys. Syryjczyków. Tylko w październiku było ich 89 tys. – podał Federalny Urząd ds. Migracji i Uchodźców (BAMF). Syryjczycy stanowią największą grupę narodową wśród migrantów, ubiegających się w Niemczech o azyl. Od stycznia do końca października zarejestrowano już prawie 800 tys. wniosków. Do końca roku ich liczba może osiągnąć milion.

11.11.2015

Na światło dzienne wypłynęły kolejne informacje obciążające niemiecki wywiad w aferze podsłuchowej. Na liście celów Federalnej Służby Wywiadowczej (BND) znajdować się miał m.in. minister spraw zagranicznych Francji Laurent Fabius, a także ministerstwa spraw wewnętrznych USA, Polski, Francji, Danii, Austrii i Chorwacji oraz departament stanu USA i liczne placówki dyplomatyczne na terenie Niemiec czy też organizacje międzynarodowe. W połowie października media doniosły ponadto, że BND szpiegowała europejskie cele nie tylko we współpracy z Amerykanami, lecz także na własną rękę. Według najnowszych doniesień na celowniku BND miał znaleźć się także niemiecki dyplomata Hansjörg Haber (w latach 2008–2011 kierownik misji obserwacyjnej UE w Gruzji, a obecnie ambasador UE w Turcji). Oznaczałoby to złamanie konstytucji zakazującej inwigilacji obywateli Niemiec. W reakcji na nowe ustalenia rząd pracuje nad reformą ustawy o BND, której celem będzie zwiększenie kontroli nad działalnością tajnych służb. Zakazane ma zostać szpiegostwo zaprzyjaźnionych krajów i instytucji międzynarodowych.

13.11.2015

W Paryżu doszło do serii zamachów terrorystycznych, w których śmierć poniosło ponad 130 osób. Do ataku przyznało się tzw. Państwo Islamskie (IS). W specjalnym oświadczeniu Angela Merkel potępiła zamachy i zapewniła Francję o wsparciu. Dodała, że ten atak został wymierzony nie tylko we Francję, lecz także „w wolność wszystkich”. Szefowa niemieckiego rządu potwierdziła, że Niemcy będą wspólnie z Francją walczyć z odpowiedzialnymi za zamachy. Potępiając akty terro-

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

35 ●

ru w Paryżu, prezydent Niemiec Joachim Gauck wezwał zaś do zdecydowania i gotowości w walce z terroryzmem i w obronie wartości, które „nasi francuscy przyjaciele na stałe wnieśli do politycznego życia Europy: *Liberté, Egalité, Fraternité*”. Gauck zapewnił, że terroryzm nie jest w stanie zmienić europejskich wartości.

14.11.2015

Niemcy i Polska obchodziły 25-lecie podpisania traktatu granicznego potwierdzającego obecny przebieg granicy polsko-niemieckiej. Uznanie nienaruszalności granic było jednym z warunków postawionych rządowi w Bonn przez mocarstwa podczas negocjacji w sprawie zjednoczenia Niemiec. Polska ratyfikowała układ jeszcze w listopadzie 1991 r., a Niemcy miesiąc później. Umowa weszła w życie razem z Traktatem o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy w styczniu 1992 r.

15.11.2015

W reakcji na zamachy w Paryżu oraz zwiększoną aktywność organizacji skrajnie prawicowych podjęto decyzję o wzmocnieniu personelu Federalnej Służby Wywiadowczej (BND) oraz Federalnego Urzędu Ochrony Konstytucji (BfV).

16.11.2015

Były pracownik BND Markus R. podczas procesu sądowego przyznał się do szpiegowania na rzecz amerykańskiego wywiadu CIA. Jako główne powody swojej działalności wskazał poczucie niedoceny oraz brak możliwości wykazania się w niemieckiej służbie. Zebrane materiały dowodzą, że za współpracę z CIA Markus R. otrzymał co najmniej 95 tys. euro. Jest oskarżony o zdradę stanu, naruszenie tajemnicy służbowej oraz korupcję.

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

36

17.11.2015

W związku z wysokim zagrożeniem atakiem terrorystycznym odwołano mający się odbyć w Hanowerze piłkarski mecz towarzyski między reprezentacjami Niemiec i Holandii. Decyzję podjęto na około półtorej godziny przed gwizdkiem rozpoczynającym spotkanie. Stadion został ewakuowany po tym, jak policja otrzymała sygnały o planowanym zamachu bombowym – poinformował główny komendant policji w Hanowerze Volker Kluwe. Wśród kibiców na stadionie miała znajdować się m.in. kanclerz Angela Merkel.

22.11.2015

W wywiadzie dla „Bild am Sonntag” szef niemieckiej dyplomacji Frank-Walter Steinmeier stwierdził, że zgodna współpraca Zachodu z Rosją w Syrii i na Ukrainie może otworzyć Moskwie drzwi do powrotu do grupy G7, co oznaczałoby ponowne powiększenie jej do formatu G8. „Jeżeli sukcesywnie będziemy usuwać przeszkody w sprawie konfliktu ukraińskiego i jeśli Rosja – tak jak do tej pory – będzie współpracować z nami przy rozwiązaniu konfliktu syryjskiego, Zachód nie powinien i nie może mieć długotrwałego interesu w wykluczaniu Moskwy z regularnych konsultacji między wielkimi zachodnimi narodami” – tłumaczy Steinmeier. Rosja została wykluczona z grupy G8 po aneksji Krymu i wsparciu rebelii w ukraińskim Donbasie wiosną 2014 r.

25.11.2015

Minister obrony Ursula von der Leyen zapowiedziała rozszerzenie misji Bundeswehry w Mali. Do pogrążonego w chaosie kraju, gdzie silną pozycję uzyskały grupy terrorystyczne powiązane z IS, Niemcy wyślą dodatkowo 650 żołnierzy, których celem będzie zapewnienie przestrzegania rozejmu między skonfliktowanymi stronami. W ten sposób Berlin chce odciążać Paryż, którego oddziały są w Mali zaangażowane od czasu interwencji w 2013 r. Jak dotąd w ramach dwóch międzynarodowych misji (unijnej EUTM i oenzetowskiej MINUSMA) zaangażowanych było około 200 żołnierzy Bundeswehry, z czego zdecydowana większość brała udział jedynie w szkoleniach dla malijskiej armii.

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

37

26.11.2015

W ramach wsparcia Francji w walce z terroryzmem Niemcy podjęły decyzję o dołączeniu do międzynarodowej koalicji walczącej z IS w Syrii. Do Syrii wysłane zostaną niemieckie myśliwce typu Tornado, które jednak nie będą brały udziału w bombardowaniu pozycji tzw. Państwa Islamskiego. Ich zadaniem będzie rozpoznanie, czyli zbieranie informacji i danych o celach, z których później będą mogli skorzystać sojusznicy podczas przeprowadzania nalotów. Do wsparcia koalicji przeciw IS Niemcy mają także wysłać powietrzny tankowiec Airbus oraz fregatę „Hamburg”, która ma osłaniać francuski lotniskowiec „Charles de Gaulle”, z którego startują francuskie samoloty atakujące pozycje IS w Syrii. Do zwiększenia zaangażowania militarnego Niemiec w Syrii wezwał dzień wcześniej w Paryżu prezydent Francji. Podczas wizyty kanclerz Angeli Merkel François Hollande podziękował za rozszerzenie udziału Bundeswehry w Mali, gdzie od 2013 r. walki z dżihadystami prowadzi francuska armia, jednak dodał, że „jeśli Niemcy mogłyby pójść dalej, byłby to bardzo dobry sygnał”. Angela Merkel zgodziła się, że „IS musi zostać pokonane militarnymi środkami”, i dodała: „Jeśli francuski prezydent prosi mnie o refleksję nad tym, co jeszcze moglibyśmy zrobić, to przemyślimy tę kwestię”. We wcześniej podobne sygnały wysyłała podczas porannego przemówienia w Bundestagu: „Stoimy solidarnie po stronie Francji. Jeśli dodatkowe zaangażowanie jest konieczne, nie będziemy tego z góry wykluczać”.

26.11.2015

Wizytę zapoznawczą w Berlinie złożył nowy szef polskiej dyplomacji Witold Waszczykowski. „Nasze stosunki to droga pełna wzlotów i upadków, ale pomimo wielu trudności są one przede wszystkim sukcesem. Jeszcze nigdy nie były one tak dobre jak teraz. I chcemy, aby takie pozostały” – mówił podczas spotkania z polskim ministrem szef niemieckiej dyplomacji Frank-Walter Steinmeier. „Przyjechałem, aby te dobre relacje podtrzymywać” – zapewniał z kolei Waszczykowski. „Ta podróż ma też dla mnie wartość podróży sentymentalnej do starych, dobrych przyjaciół” – dodał minister, przypominając o swoim kilkumiesięcznym pobycie w Berlinie podczas stypendium naukowego. Jednym z głównych tematów spotkania miał być konflikt na Ukrainie i dalsza polityka wobec Moskwy. Steinmeier zapewnił, że Berlin chce „zacząć dobry rozdział w stosunkach polsko-niemieckich i ściśle współpracować z nowym polskim rządem”. W przy-

KALENDARIUM

Michał Kędzierski

38

szłym roku Polska i Niemcy będą obchodziły 25. rocznicę podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie. Z tej okazji przewidziano liczne wspólne imprezy oraz konsultacje międzyrządowe w Berlinie. „Obchody rocznicowe traktatu będą okazją do omówienia, co się udało, a co można poprawić” – dodał Waszczykowski.

29.11.2015

W przeprowadzonym w Hamburgu referendum większość mieszkańców miasta opowiedziała się przeciw organizacji przez miasto letnich igrzysk olimpijskich i paraolimpijskich w 2024 r. Przy frekwencji 50,1 proc. przeciw ubieganiu się o rolę gospodarza imprezy głos oddało 51,6 proc. mieszkańców. „Dla sportowych Niemiec decyzja ta jest gorzkim i głębokim rozczarowaniem. Chcieliśmy razem z Hamburgiem otworzyć przed sportem w naszym kraju nowe perspektywy. Taka szansa dla następnego pokolenia spełzła niestety na niczym” – komentował rozczarowany szef Niemieckiego Komitetu Olimpijskiego i Sportu (DOSB) Alfons Hoermann. O organizację igrzysk w 2024 r. wciąż ubiegają się Budapeszt, Paryż, Rzym i Los Angeles.

Kalendarium przygotował Michał Kędzierski

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. W 2009 r. CSM został uznany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzonym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Mińska 25, 03-808 Warszawa t: +48 22 646 52 67

 www.twitter.com/CIR_CSM

 www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

Biuletyn Niemiecki analizuje wybrane procesy polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe mające istotny wpływ na zmiany w Niemczech i dostarcza rzetelnych analiz sporządzonych przez młodszych analityków i ekspertów

Redakcja: Jędrzej Trojanowski, Tomasz Markiewicz

Kontakt: Jędrzej Trojanowski | Centrum Stosunków Międzynarodowych
ul. Mińska 25, 03-808 Warszawa | e-mail: bn@csm.org.pl

Opinie wyrażane w Biuletynie Niemieckim są osobistym stanowiskiem autora danej analizy. Wszelkie prawa zastrzeżone

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej (FWPN) od 1991 roku udostępnia środki na projekty, a tym samym umożliwia zarówno polskim jak i niemieckim partnerom realizację wspólnych przedsięwzięć. Priorytetowymi celami FWPN są projekty partnerskie realizowane na płaszczyźnie samorządowej i zacieśnienie współpracy naukowej. Poza tym fundacja zajmuje się współpracą kulturalną i wszelkimi aspektami wymiany informacji służącej pogłębieniu stanu wiedzy i jakości doniesień medialnych na temat kraju sąsiada

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, ul. Zielna 37, 00-108 Warszawa, t: + 48 22 338 62 00

www.twitter.com/FWPN_SdpZ www.facebook.com/Fundacja-Wspolpracy-Polsko-Niemieckiej

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT